

Utbildningsutskottets yttrande

1984/85:1 y

över proposition 1984/85:59 om ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen m. m. jämte motioner

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet har den 13 november 1984 beslutat bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1984/85:59 om ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen m. m. jämte motioner (1984/85:177–188). Utskottet begränsar sitt yttrande över propositionen till de delar där föredragande statsrådet behandlar kvaliteten i arbetsmarknadsutbildningen (AMU), ansvar för kursplaner och lärarnas kompetens (prop. s. 21–25) samt samarbetet med det övriga utbildningsväsendet m. m. (prop. s. 33–43). Motsvarande begränsning görs beträffande motionerna.

I propositionen framhålls vikten av att arbetsmarknadsutbildningen fortsätter sina ansträngningar att erbjuda kursdeltagarna en kvalitetsmässigt god utbildning. Föredragande statsrådet föreslår att den nya AMU-myndigheten skall ha ansvar för *kvaliteten* i kursinnehållet och undervisningen. De kurser som AMU-organisationen anordnar för arbetsmarknadsverkets räkning (länsarbetsnämnderna) skall bygga på *kursplaner* som har beslutats av den nya centrala myndigheten. Denna bör samverka med skolöverstyrelsen (SÖ) i det centrala kursplanearbetet i syfte dels att undvika att resurser för kursplanearbete dubbleras, dels att säkerställa en viss jämförbarhet mellan AMU:s och den kommunala vuxenutbildningens yrkesutbildningar. Innan den centrala AMU-organisationen utarbetar kursplaner för AMU bör den undersöka om det redan finns någon kursplan inom det reguljära utbildningsväsendet som kan ligga till grund för arbetet. Den regionala AMU-organisationen skall ha möjlighet att anpassa de centralt fastställda kursplanerna efter regionala behov. Den bör även kunna få utarbeta försökskursplaner och bedriva utbildning i enlighet med dessa under en viss tid.

För att tillgodose behov av samråd och samarbete på central nivå bör enligt föredragande statsrådet några av de tjänster som till följd av omorganisationen kommer i fråga för den nya centrala myndigheten finnas kvar på SÖ.

I avsnittet om personalens uppgifter i den nya organisationen knyter föredragande statsrådet an till kravet på kvalitet i arbetsmarknadsutbildningen. För att upprätthålla en god kvalitet bör – anser statsrådet – kompetenskraven för de nya lärartjänsterna vara behörighet för lärartjänst på motsvarande nivå inom det allmänna skolväsendet eller utbildning och erfarenhet som kan bedömas likvärdig med dessa krav.

Utifrån kravet på kvalitet i arbetsmarknadsutbildningen och utbildningens

jämförbarhet med motsvarande utbildningar i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen begärs i motionerna 1984/85:179 (vpk) yrkande 4, 1984/85:184 (fp) yrkande 1 i motsvarande del och 1984/85:188 (m) yrkande 4 i motsvarande del beslut av riksdagen som syftar till att säkerställa nödvändig kompetens och viss behörighet för AMU-lärarna. Enligt motionerna 1984/85:179 och 1984/85:188 bör behörighetskraven i princip vara desamma som gäller för det allmänna skolväsendet. Ett likartat krav på behörighet, men med hänvisning till AMU:s viktiga roll för utbildningsmässigt eftersatta grupper, framförs i motion 1984/85:181 (s) yrkande 2 i motsvarande del. Likaså med hänvisning till arbetsmarknadsutbildningens sociala mål föreslås i motion 1984/85:186 (fp) yrkande 1 ett uttalande av riksdagen om behörighetskrav för anställning som lärare i AMU. Enligt motion 1984/85:188 yrkande 4 i motsvarande del bör behovet av kontinuerlig fortbildning tillgodoses. I motion 1984/85:184 yrkande 1 i motsvarande del slutligen framhålls att kursplanerna inom AMU bör utformas på sådant sätt att AMU- elevernas utbildning bedöms likvärdig med gymnasieskolans på arbetsmarknaden.

För egen del vill utskottet anföra följande.

Utskottet instämmer till fullo i det som i både propositionen och motionerna har anförts om krav på god kvalitet i den framtida arbetsmarknadsutbildningen. Utskottet utgår från att målsättningen för det kommande arbetet med omorganisationen av AMU bl. a. skall vara att utbildningen i kvalitativt hänseende bibehålls på minst nuvarande nivå. Detta är angeläget inte bara sett ur allmän utbildningspolitisk synvinkel. Det gagnar även AMU:s övergripande mål och syften på bästa sätt. Det föreslagna samarbetet mellan SÖ och den nya centrala myndigheten betraktar utskottet som ett viktigt och angeläget led i strävan efter kvalitet i utbildningen. Det är viktigt att de centrala resurserna för läroplansarbetet avseende yrkesinriktad utbildning inte splittras. Den kompetens som finns inom SÖ bör därför utnyttjas. Utskottet utgår från att detta beaktas i organisationskommitténs arbete.

I likhet med motionärerna vill utskottet även se högt ställda krav på kompetens hos lärarna som en nödvändig förutsättning för tillfredsställande kvalitet på utbildningen inom AMU. Med hänvisning härtill och mot bakgrund av de i propositionen framförda förslagen om samverkan på det regionala och lokala planet med det övriga utbildningsväsendet – till vilka utskottet återkommer i det följande – finner utskottet det motiverat att AMU-lärarnas kompetens i vad gäller såväl pedagogisk skicklighet som yrkeskunnande bör motsvara det som krävs för behörighet för lärartjänst på jämförbar nivå inom det allmänna skolväsendet. Med hänsyn till AMU:s ofta speciella villkor – det kan t. ex. gälla att snabbt behöva tillgodose krav på udda och tillfälliga yrkesutbildningar – får vad utskottet nyss har anført emellertid inte utesluta möjligheten att för ett föreliggande speciellt behov anlita lärare i AMU som äger en utbildning eller en erfarenhet som inte är

densamma som behöriga lärare inom det allmänna skolväsendet har men som är jämförbar härmed.

Det bör enligt utskottet vara en uppgift för organisationskommittén att i samråd med berörda myndigheter på central nivå föreslå en sådan reglering av AMU-lärarnas behörighet som fyller de krav på kompetens som utskottet har angivit i det föregående.

Beträffande fortbildning och vidareutbildning av lärare inom AMU utgår utskottet från att det inom ramen för det utvecklingsarbete som skall bedrivas inom AMU-organisationen och som avses ha regional eller lokal förankring kommer att göras insatser för personalutveckling. Utskottet utgår från att organisationskommittén uppmärksammar de krav på kompletterande utbildning som kan ställas av lärare som i dag tjänstgör inom AMU men som inte anses fylla de behörighetskrav för lärartjänst som vid omorganisationen kommer i fråga.

Sammanfattningsvis finner utskottet att vad utskottet nu har anfört om krav på kvalitet i arbetsmarknadsutbildningen och därmed sammanhängande behov av visst samarbete mellan AMU och SÖ samt lärarnas inom AMU kompetens ligger väl i linje såväl med vad föredragande statsrådet har anfört i frågan som med de synpunkter och förslag som framförts i motionerna 1984/85:179 yrkande 4, 1984/85:181 yrkande 2 i motsvarande del, 1984/85:184 yrkande 1, 1984/85:186 yrkande 1 och 1984/85:188 yrkande 4 i motsvarande del. Utskottet finner det emellertid angeläget att organisationskommittén beaktar de synpunkter som här anförts.

I det avsnitt av propositionen vari samarbete med det övriga utbildningsväsendet behandlas erinrar föredragande statsrådet om riksdagens beslut om åliggande för länskolnämnderna att ta initiativ till samråd om utbudet av utbildning i gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen och AMU i länet (prop. 1983/84:116, UbU 1983/84:29, rskr 1983/84:412). Såväl länsarbetsnämnden som den nya regionala AMU-organisationen föreslås nu ingå i detta samråd. Förslaget syftar till en *samplanering* av det regionala utbildningsutbudet som skall leda till ett så effektivt utnyttjande som möjligt av de samlade utbildningsresurserna. En dubblering av utbildningsresurser bör därmed kunna undvikas.

Föredragande statsrådet förordar en *samverkan* mellan AMU och övriga utbildningsanordnare som innebär att tillgängliga resurser samutnyttjas – det kan röra sig om såväl lokaler och utrustning som lärare och övrig personal. I den mån gymnasieskolan kommer att få lediga utbildningsresurser som överensstämmer med AMU:s behov finner statsrådet det naturligt att dessa kan utnyttjas av AMU-organisationen. Omvänt bör gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen kunna utnyttja ledig kapacitet hos AMU. Samverkan mellan AMU-organisationen och övriga utbildningsanordnare föreslås ordnas genom köp resp. försäljning. Härvid skall prissättningen utgå från att full kostnadstäckning skall uppnås. Gällande bestämmelser för

gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen medger f. n. inte uppdragsutbildning. Föredragande statsrådet anser att en anpassning till det som nu föreslås i propositionen måste ske.

Enligt föredragande statsrådet bör även en *samordning* av de berörda utbildningsformerna ske på sådant sätt att samundervisning i gemensamma grupper inom en utbildningsform skall kunna anordnas. Då länsarbetsnämnden bedömer att det föreligger behov av att ordna sammanhållna förberedande kurser i allmänna ämnen, bör strävan vara att anlita den kommunala vuxenutbildningen. Föredragande statsrådet finner det inte motiverat att AMU-organisationen skall svara för allmän teoretisk utbildning av förberedande karaktär. Kommunerna bör efter beställning från länsarbetsnämnd eller AMU-organisation kunna anordna sådan utbildning.

I några motioner tas frågor upp rörande det i propositionen förordade samarbetet mellan AMU och det övriga utbildningsväsendet. Nödvändigheten av en samordning och ett samutnyttjande av alla utbildningsresurser, inkl. företagens utbildningskapacitet, understryks i motion 1984/85:185 (c) yrkande 1 c. Det är först genom att effektivt och samordnat utnyttja den kapacitet som finns som det blir möjligt att nå högt ställda mål såväl i kvalitativt som ekonomiskt hänseende, när det gäller AMU. Motionärerna framhåller också att ledig utbildningskapacitet i gymnasieskolan måste utnyttjas i sammanhanget. Även i motion 1984/85:184 (fp) yrkande 4 berörs möjligheten till köp av ledigbliven utbildningskapacitet inom gymnasieskolan. Motionärerna framhåller därjämte vikten av att köpa utbildning av företag. I motionen behandlas också den föreslagna ordningen med myndigheters köp av utbildning av varandra. Samtliga kostnader, även de som hänförs till central ledning och administration, bör tas med vid beräkningen av utbildningskostnaderna i samband med ett upphandlingsförfarande. Härigenom tillmötesgår kravet på konkurrensneutralitet (yrkande 2). Enligt motion 1984/85:188 (m) yrkande 3 bör AMU inte ha ett alltför brett utbud av utbildningar. Förutom de grundläggande teoretiska utbildningar som enligt propositionen föreslås föras över till den kommunala vuxenutbildningen bör enligt motionärerna även andra kurser i AMU:s nuvarande kursutbud åvila skolväsendet i den mån de har en sådan längd och uppläggning att de väl stämmer med den kommunala vuxenutbildningens allmänna förutsättningar. Riksdagen föreslås besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen har anförts om den principiella ansvarsfördelningen mellan AMU-myndigheterna och skolväsendet (yrkande 3). Även i denna motion berörs frågan om konkurrens mellan skolväsendet och AMU. För att ett system med konkurrens skall kunna fungera bör de reella kurskostnaderna alltid redovisas.

Utskottet vill mot bakgrund av det som anförts i propositionen och motionerna för egen del anföra följande.

Utskottet instämmer i vad föredragande statsrådet har förordat beträffande ett föreskrivet reguljärt samarbete på regional och lokal nivå mellan AMU

och det övriga utbildningsväsendet. Härvid delar utskottet såväl statsrådets som motionärernas uppfattning att det är angeläget att utnyttja befintliga utbildningsresurser så effektivt som möjligt. Det som i förevarande hänseende anförs i propositionen och motionerna stämmer väl överens med vad utskottet under det förra riksmötet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande UbU 1983/84:29 om gymnasieskola i utveckling (prop. 1983/84:116).

Enligt regeringens förslag skall arbetsmarknadsverket kunna köpa tjänster i form av utbildning av såväl den nya AMU-organisationen som den kommunala vuxenutbildningen och gymnasieskolan. De regionala AMU-myndigheterna (uppdragsmyndigheterna) och det kommunala skolväsendet kommer, som utskottet ser det, att konkurrera med varandra. Syftet härmed är självfallet att åstadkomma lägre kostnader för ifrågavarande utbildning.

Enligt utskottet finns emellertid risk för att ett konkurrensförhållande leder till konflikt med målsättningen att etablera ett reguljärt samarbete mellan utbildningsanordnarna. Ambitionen hos en utbildningsanordnare att själv anordna utbildningar som kan erbjudas av en annan utbildningsanordnare bör enligt utskottets mening underordnas strävan till samarbete i olika former över gränserna för de skilda skolformerna. En sådan inriktning på verksamheten minskar enligt utskottets bedömning inte möjligheterna att hålla kostnaderna nere.

Utskottet ifrågasätter inte AMU:s uppgift att tillhandahålla utbildningar som snabbt kan tillgodose akuta önskemål och sådana utbildningar som fyller de särskilda krav som kommer i fråga mot bakgrund av AMU:s övergripande mål och syften. Utskottet finner emellertid skäl att peka på att gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen skall ge yrkesutbildningar som svarar mot samhällets behov, även när dessa förändras. I sammanhanget bör erinras om de lokalt arbetsmarknadsanknutna specialkurserna och verksamheten med regionalt beslutade högre specialkurser.

Utskottet vill stryka under vad i propositionen anförs om att arbetsmarknadsutbildning inte bör anordnas, om arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft kan täckas genom det ordinarie utbildningsväsendets försorg.

Utskottet fäster arbetsmarknadsutskottets uppmärksamhet på att ett ökat ianspråktagande av gymnasieskolans och den kommunala vuxenutbildningens resurser kan medföra behov av en omfattning på organisationen (årselevplatser resp. undervisningstimmar) som inte kan motiveras utifrån storleken på ungdomskullarna m. m. Utskottet utgår från att förslaget om full kostnadstäckning vid prissättning av erbjudna utbildningar skall kunna finansiera en bibehållen eller i förekommande fall en utökad organisation som betingas av utbildningar för AMU.

Utskottet har inget att erinra mot att bestämmelserna för gymnasieskolan ses över i syfte att där möjliggöra uppdragsutbildning. Riksdagen har under innevarande riksmöte beslutat om uppdragsutbildning anordnad inom kommunal vuxenutbildning (prop. 1983/84:169, UbU 1984/85:1, rskr

1984/85:11, jfr även prop. 1984/85:37 om vuxenutbildningslag).

Även beträffande de i förevarande sammanhang behandlade frågorna om samarbete mellan AMU och det övriga utbildningsväsendet finner utskottet att vad i motionerna 1984/85:184 yrkandena 2 och 4, 1984/85:185 yrkande 1 c och 1984/85:188 yrkande 3 har anförts i huvudsak stämmer överens med förslagen i propositionen. Utskottet anser att arbetsmarknadsutskottet med hänvisning härtill bör avstyrka motionerna och därjämte tillstyrka proposition 1984/85:59 i motsvarande del.

I motion 1984/85:187 (s) yrkande 2 åberopas *folkhögskolornas* erfarenheter av *utbildning för vuxna*. Motionärerna förordar att AMU-organisationens samverkan med andra utbildningsanordnare även skall inkludera folkhögskolorna.

Utskottet finner, liksom föredragande statsrådet, det naturligt att det i det enskilda fallet liksom hittills bör vara möjligt för länsarbetsnämnden att bevilja utbildningsbidrag för förberedande studier vid folkhögskola. Utskottet är emellertid inte berett att i detta sammanhang tillstyrka förslag om sådant samarbete som innebär att folkhögskola tillhandahåller utbildning åt AMU eller länsarbetsnämnd på uppdragsbasis. Utskottet vill framhålla att folkhögskolan har till uppgift att främja allmän medborgerlig bildning (2 § folkhögskoleförordningen, 1977:551). Det bör även påpekas att folkhögskolorna står principiellt fria i förhållande till utbildningssystemet i övrigt. Arbetsmarknadsutskottet föreslås med hänvisning till det anförda avstyrka motion 1984/85:187 yrkande 2. I sammanhanget vill utskottet peka på att regeringen har riksdagens bemyndigande att – i den mån arbetsmarknads-skäl så påkallar – anordna vissa kurser för arbetslös ungdom på folkhögskolor.

Utskottet har inget att erinra mot regeringens förslag att i samband med omorganisationen av arbetsmarknadsutbildningen föra över ansvaret för den nuvarande grundutbildningen av vuxna zigenare inom AMU till grundutbildning för vuxna (grundvux).

Stockholm den 27 november 1984

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Björn Samuelson (vpk), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c), Ingvar Johnsson (s), Sören Häggroth (s), Linnea Hörlén (fp) och Lars-Erik Ahlinder (m).

Avvikande mening

Per Unckel, Rune Rydén, Gunnar Hökmark och Lars-Erik Ahlinder (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar "Enligt utskottet" och slutar "kostnaderna nere" bort utgå.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar "Utskottet vill" och slutar "utbildningsväsendets försorg" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill stryka under vad i propositionen anføres om att arbetsmarknadsutbildning inte bör anordnas, om arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft kan täckas genom det ordinarie utbildningsväsendets försorg. Utskottet vill vidare framhålla att AMU:s främsta uppgift på yrkesutbildningens område skall vara att svara för det utbildningsbehov som med hänsyn till konjunkturen varierar över tiden. Utskottet anser därför att förutom den grundläggande teoretiska utbildning som regeringen i propositionen föreslår skall föras över till den kommunala vuxenutbildningen, även andra kurser inom AMU:s nuvarande kursutbud bör åvila skolväsendet i den mån de har en sådan längd och uppläggning att de väl stämmer med skolväsendets allmänna förutsättningar.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar "Även beträffande" och slutar "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet i det föregående har anfört om samarbete mellan AMU och det övriga utbildningsväsendet anser utskottet att riksdagen med bifall till motion 1984/85:188 yrkande 3 och med anledning av proposition 1984/85:59 samt motionerna 1984/85:184 yrkandena 2 och 4 samt 1984/85:185 yrkande 1 c som sin mening bör ge regeringen till känna.

